

Tampereen kaupungin lausunto koskien luonnosta Suomen romanipoliittiseksi ohjelmaksi vuosille 2023–2030 (ROMPO3)

Vastauksena sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön VN/27397/2022

Tampereen kaupunki kiittää ohjelmaluonnoksen lausuntomahdollisuudesta.

Pidämme hyvänä ohjelman tiivistä esitystapaa sekä elinkaaren huomioimista rakenteessa. Alla tarkempia huomioita ja kommentteja, jotka olemme koostaneet käytettyä otsikointia seuraten.

Luku 6. Romanivastaisuus, vihapuhe ja syrjintä

Yhdenvertaisuussuunnittelun osalta pidämme tärkeänä, että tekstissä mainittaisiin selvemmin kuntien lakisääteinen kaupunkitasoinen yhdenvertaisuussuunnittelu. Hyvinvointi- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien seurannassa on huomioitava suunnitelmien kaupunkitasoisuus ja kunnan näkökulmasta toimiva mittari olisi esim. "Onko suunnitelmassa huomioitu/mainittu romaniväestö? Kyllä/ei"

Luku 7. Sote-rakenteen muutos ja sen vaikutus romanipoliittisen ohjelman toteutukseen ja romanit palvelujärjestelmässä ikäryhmittäin

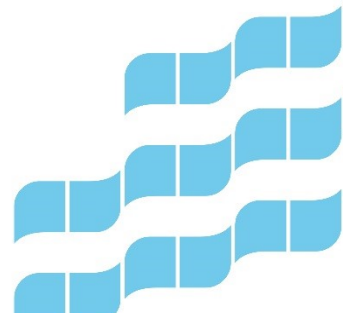
Hyvinvointikertomuksissa ei välttämättä ole saatavilla erikseen tilastoitua väestötietoa romanien osalta. Näin ollen voi olla haasteellista jalkauttaa romanasioita hyvinvointikertomuksiin.

Romansioiden huomioiminen tulevilla hyvinvointisuunnitelmissa erillisenä vaatii pohdinnan siitä, mitkä teemat ovat keskeisiä ja huomioida myös muut mahdolliset kuntalaisryhmät. Näin on tehty nyt esim. osallisuuden kokemuksen vahvistamisessa hyvinvointisuunnitelmassa mainitsematta kuitenkaan erikseen romaneita.

Suunnitelmiin pyritään saamaan myös mittarointi ja seuranta joten edellä mainittu erillisen tietopohjan kokoaminen erikseen romaneista saattaa muodostua hankalaksi.

Nuorisovaltuustojen lisäksi olisi hyvä mainita myös muut tyypilliset osallistumisen rakenteet, joita kunnissa on (esim. koulujen oppilaskunnat). Osallisuudesta/vaikuttamisen edustuksellisista rakenteista ja siitä, miten romanilapset ja -nuoret ovat niissä edustettuina voisi olla lyhyt kappale, mikäli tietoa tästä on saatavilla.

Romaninuorille suunnattujen erillisten elämänhallintataitoja lisäävien palveluiden rinnalla tulisi korostaa myös osaamisen lisäämistä jo olemassa olevissa palveluissa, jotta samat palvelut voisivat aiempaa paremmin kohdentua kaikille väestöryhmille. Uusien nimenomaan romaneille kohdistettavien palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien sijaan/rinnalla olisi tarpeellista kohdistaa viestintää jo olemassa olevista palveluista erityisesti romaniväestölle ja heidän käyttämissään viestintäkanavissa.

7.4. Ikääntyvä romaniväestö ja 7.5. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat

Keskeiset asiat on huomioitu ja kuvattu tiiviisti. On tärkeää, että vammaisten romanien oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti ja työntekijöille tulisi myös lisätä osaamista esim. kulttuuriasioihin. Digitalisaation mahdollistaminen, saavutettavuus vammaisille niin ikään tulee turvata ja ohjelmassa kuvata samalla tavoin kuin ikääntyvän väestön kohdalla.

Luku 8 Romanien koulutustason parantaminen eri asteilla

Luvun 8. kappaleessa 2 viitataan *Oikeusministeriön Syrjinnän seurantaryhmän tilaamaan tutkimukseen (OM 21/2015)*. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä on vuoden 2015 jälkeen tehty maassamme paljon ja työelämän työvoimapula on kasvanut selvästi. Kappaleessa vedotaan mahdollisesti jo vanhentuneeseen tietoon. Esimerkiksi varhaiskasvatus toimii yhdenvertaisena harjoittelu- ja työpaikkakokeilu- sekä työllistymiskohteena. Emme tunnista syrjintää ilmiönä romanien kohdalla, mutta hakijoita on ollut varsin vähän.

8.1. Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatus on yhdenvertainen, lakisääteinen oikeus kaikille lapsille. Romanilasten osallisuusaste varhaiskasvatuspalveluihin on vähäisempi kuin yleinen osallisuusaste lapsiväestöstä. Tämän osalta tehdään neuvoloiden kanssa yhteistyötä, jotta mahdollisuudet osallistua olisivat romanihuoltajien tiedossa.

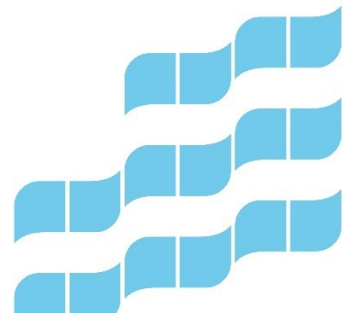
Erityisen hyvänä pidämme sitä, että luvussa 8.2. nostetaan esiin perusopetuksen tehostettu oppilaanohjaus romaninuortenkin kohdalla. Tehostettu oppilaanohjaus on usein vähemmistöihin kuuluvien kohdalla merkityksellistä ennakkoluulottoman ja luottamuksellisen suhteen luomiseksi.

Toimenpide-ehdotus sisältää oppimateriaaleja koskevan selvityksen ja toimenpiteitä. Teksti jättää tulkinnanvaraa siitä, mihin materiaaliin tässä viitataan. Kaikkeen oppimateriaaliin kohdistuessaan toimenpide on erittäin vaativa ja siksi tarkempi määrittely tässä nähdään tarpeellisena.

Luku 10. Asumiseen liittyvien haasteiden purkaminen

Asumiseen liittyvien haasteiden purkamiseen liittyvässä osiossa on nostettu esiin kannatettavia, romanien konkreettiseen yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyviä konkreettisia toimenpiteitä. Toimenpiteitä ja ehdotuksia olisi kuitenkin perusteltua edelleen tarkentaa seuraavien kokonaisuuksien osalta.

Romaniväestön perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi olisi keskeistä, että romanipoliittiseen ohjelmaan sisällytettäisiin myös romaneille kohdistettava tiedotus sekä tuki heidän oikeuksiensa käyttämisessä nimenomaan asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Kuten myös luonnoksessa romanipoliittiseksi ohjelmaksi on tunnistettu, romanit kohtaavat asuntomarkkinoilla ja asumisessaan syrjintää ja muuta perusoikeuksien vastaista kohtelua. Lisäksi on huomioitava, että romanikulttuuriin kytkeytyvät asumiskäytännöt eivät kaikin osin vastaa perusoikeus-

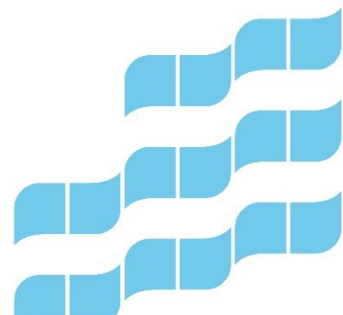

järjestelmämme vaatimuksia, ja erityisesti muuttolupa ja väistämismuuttolupa sisältävät sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, jotka eivät perustu lakiin, eikä niille ole löydettävissä oikeusjärjestyksemme kannalta hyväksyttävää perustetta. Jotta romanit voisivat nauttia heille kuuluvista perusoikeuksista jakamattomasti ja täysimääräisinä, olisi tärkeää, että romanit saisivat tietoa oikeuksistaan sekä käytännön tukea oikeuksiensa käyttöön mahdollisimman lähellä omia elinympäristöjään. Tiedotuksessa voisi käyttää tukena esimerkiksi Ihmisoikeuskeskuksen tuottamia materiaaleja. Tuki voi tiedotuksen lisäksi koostua esimerkiksi romaniyhdistyksille tarjottavasta koulutuksesta, jotta romaniyhdistykset pystyisivät tukemaan henkilöä konkreettisen ohjauksen ja neuvonnan keinoin ja tarvittaessa rinnalla kulkien esimerkiksi oikeusturvakeinojen käytössä.

Luonnoksessa nostetaan esiin, että asumisneuvonta ollaan lakisääteistämässä. Tämä huomio on virheellinen. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027. Asumisneuvontaa ei olla kyseisessä esityksessä ehdotettu säädettävän kenenkään viranomaisen lakisääteiseksi tehtäväksi, vaan lainsäädännön on tarkoitus turvata asumisneuvonnan rahoitus kunnille arviointiajanjaksona 2023–2027. Asumisneuvonnan osalta on siis huomioitavaa, että kunnilla ei olisi kokeiluajanjaksona velvollisuutta järjestää asumisneuvontaa, mutta mahdollisuus siihen. Tämä asiavirhe olisi tärkeä oikaista. Lisäksi kannatettavaa asumisneuvontaa koskevan toimenpiteen osalta olisi, että toimijoihin luettaisiin mukaan myös asumisneuvontaa konkreettisesti toteuttavat tahot, siis kunnat sekä valtionapuviranomaisena toimiva Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, joka käyttää avustusten myöntämiseen liittyvää harkintavaltaa. Seurannan osalta on keskeistä arvioida, kuinka romanitaustaisten henkilöiden pääsyä asumisneuvonnan piiriin seurataan, sillä asumisneuvontaa toteuttavat tahot eivät tyypillisesti tilastoi henkilön kulttuurista tai etnistä taustaa, eikä tieto sisälly esimerkiksi ARA:n tilastointilomakkeeseen.

Ehdotus nimenomaan sosiaalisen isännöinnin lisäämisestä on hieman ongelmallinen. On tärkeää, että romanien asumisvalmiuksien tukemista ja ympäristötyötä ei sidota ohjelmassa tiettyyn toimintamalliin, joka on käytössä vain harvoissa kunnissa. Sen sijaan ehdotus olisi perusteltua laatia laveampaan muotoon niin, että kunnat ja hyvinvointialueet voivat itsehallintonsa nojalla harkita, minkälaiset ennaltaehkäisevät palvelut ovat alueen asukkaiden näkökulmasta tarkoituksenmukaisimpia. Sosiaaliselle isännöinnille vaihtoehtoisia palveluita ovat esimerkiksi asumisneuvonnan vahvistaminen tiettyjen väestöryhmien tarpeista käsin sekä yleisesti ottaen tuetun asumisen palvelut.

Ehdotus asuntotoimijoiden yhdenvertaisuusymmärryksen lisäämisestä on kannatettava. Samaan tapaan ehdotus romanien asumiseen liittyvien haasteiden kuntien ja alueiden yhdenvertaisuussuunnittelussa on erittäin kannatettava. Kuitenkin tämän osalta huomioitavaa on, että vaikka romanien asumisen yhdenvertaisuuteen liittyvät haasteet ovat pitkälti kansallisia, liittyy yhdenvertaisuuden toteutumiseen myös paikallisia erityispiirteitä. Olisi tärkeää, että kuntia ja hyvinvointialueita kannustettaisiin hankkimaan ja analysoimaan paikallista,

tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvää tietoa sosiaalisen raportoinnin ja muun yhteiskunnallisen raportoinnin keinoin. Näin tuotetulla, ammatilliseen tietoon, kokemustietoon ja tieteelliseen tietoon perustuvalla yhteiskunnallisella raportoinnilla voitaisiin parantaa yhdenvertaisuussuunnittelun tehokkuutta ja vaikuttavuutta sekä yhä paremmin vastata esimerkiksi asuntotoimijoiden yhdenvertaisuuskoulutustarpeisiin.

Luku 12. Romanikielen, -kulttuurin ja -taiteen tukeminen

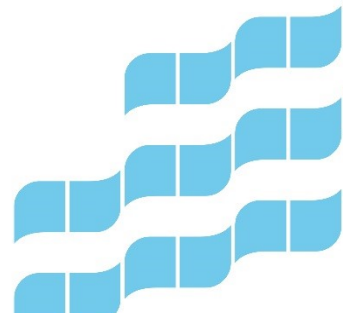
Luonnos sisältää toimenpiteitä, joilla vahvistetaan romanien kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sekä romanitaiteen tukemista. Tampereen seudun työväenopisto on jo aiemmin kommentoinut Opetushallituksen valmistelemaa romanikielen elvytyssuunnitelmaa seuraavasti (katkelma): ”Uhanalaisten kielten elvytyksessä lapsiin ja nuoriin kohdistuvat toimenpiteiden tulee olla keskiössä. Kun kielen käyttöön kasvetaan, siitä tulee olennainen osa henkilön identiteettiä ja osaamista. Siksi romanikielen turvaaminen perusopetuksessa on elvytyksen tärkeimpiä kehittämisen kohteita.

Laki vapaasta sivistystyöstä (1998/632) määrittelee kansalaisopistot paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuviksi oppilaitoksiksi, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi. Lain hengen mukaisesti vapaalle sivistystyölle, kuten kansalaisopistoille, on mahdollista nimetä esimerkiksi aikuisten romanien kielten elvytykseen liittyviä tehtäviä, mikäli myös tämän tehtävän rahoituksen jatkuvuus voidaan taata. Tehtävässä onnistumiselle on erittäin tärkeää, että alueen romaniväestö saadaan aktivoitumaan yhteistyöhön opistojen kanssa. Heillä on asiantuntemus, jota tarvitaan romanikulttuurin huomioimisessa osana opetustoimintaa. Sillä madalletaan opetukseen osallistumista.”

Romaneilla on luonnollisesti oikeus osallistua kulttuuripolitiikkaan. Jotta romanien osallistuminen taiteen ja kulttuurin tekemiseen kohenisi, tilanne vaatisi vahvempaa keskinäistä dialogia ja myös romaniyhteisön aktiivisuutta eri teemojen nostamisesta yhteiseen keskusteluun. Taidemuseot voisivat edistää romanien osallistumista taiteen ja kulttuurin tekemiseen ja järjestää esimerkiksi romanitaiteen näyttelyitä. Myös ”valtaväestön näyttelyissä” museotekstejä voitaisiin kirjoittaa romanikielellä. Näyttelytekstejä voitaisiin parhaassa tapauksessa kirjoittaa myös muilla Suomen vanhoilla vähemmistökielillä.

Kansallisen romanikulttuurikeskuksen perustaminen nähdään kannatettavana asiana. Sen lisäksi, että yhteiskunta edistää romanien asiaa, olisi erityisen merkityksellistä tutkia asiaa myös toisesta näkökulmasta; minkälaisia käsityksiä romaneilla on omasta taiteestaan ja kulttuuristaan. Myös Taike on tehnyt selvityksen tästä teemasta.

Toimenpide ehdotusta, jossa ehdotetaan osana jälkikolonialistista museotoimintaa, romaniväestön historian ja kulttuurin esilletuominen suunnitelmallisesti osaksi museotoimintaa

tietoisuuden lisäämiseksi, kommentoidaan seuraavasti: ”Jos jälkikolonialismilla tarkoitetaan tässä etnisyyttä ja siitä mahdollisesti nousevaa eriarvoisuutta tai jopa rasismia, taidemuseoilla voisi olla tässä tasa-arvoa edistävä tehtävä. Voisi ajatella, että taidemuseot toimittaisivat romanitaiteen esittelyn yhteydessä näyttelyluettelon tai tutkimuksen kaikilla kotoperäisillä kielillä. Voisi jopa nähdä niin, että laadittaisiin ”taidemuseopoliittinen ohjelma”, missä huomioitaisiin kaikki kotoperäiset kansaosat ja heidän erityispiirteensä visuaalisissa taiteissa.”

Nuorten valtakunnallisen mentorointiohjelman kehittäminen heidän musiikkiharrastuksensa tukemiseksi nähdään hyvänä ajatuksena. Toimenpiteen rinnalle nostetaan jo olemassa olevien romanimuusikoiden ja yhtyeiden tukemisen merkitys.

Lisäksi romanikielen oppimateriaalikonaisuuden valmistelu varhaiskasvatuksesta aikuisopintoihin nähdään tärkeänä ja siihen toivotaan sisällytettäväksi myös taidehistorian opintoja sekä maailman taidehistorian, että romanien oman taidehistorian näkökulmista.

Lausunnon valmistelussa mukana olleet Tampereen kaupungin viranhaltijat ja työntekijät:

Hanna Karojärvi, Annamari Tuominen, Elli Rasimus, Pia Kuisma, Liisa Malpakka, Leena Köykkä, Tiia Heinäsuo, Elina Pekkarinen, Auli Heinävä, Jaakko Laurila, Anne Ruusuvuori

Lisätietoja:

Yhdenvertaisuuskoordinaattori Annamari Tuominen,
etunimi.sukunimi@tampere.fi

Kehittämispäällikkö Hanna Karojärvi,
etunimi.sukunimi@tampere.fi

Lausunnon allekirjoittaja:

Pormestari Anna-Kaisa Ikonen,
Tampereen kaupunki

